

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Geographica VI (2014)

Ilona Żeber-Dzikowska

Potrzeby wychowawcze, socjalne i edukacyjne w rozwijaniu świadomości w zakresie kształtowania postaw prospołecznych uczniów

Streszczenie

W niniejszym artykule zasygnalizowane zostały potrzeby wychowawcze, socjalne i edukacyjne w rozwijaniu świadomości i kształtowaniu postaw prospołecznych oraz wskazane aspekty oddziaływania na wychowanie, rodzinę i rówieśników. Dopełnieniem artykułu są autorskie opracowania innowacyjnych propozycji rozwiązań wdrażanych projektów badawczo-edukacyjnych na temat: dobroczynności, instytucji charytatywnych, wolontariatu w świadomości młodych ludzi – dzieci i młodzieży, oraz problemów społecznych XXI wieku.

Słowa kluczowe: dobroczynność; instytucje charytatywne; problemy społeczne; projekty badawczo-edukacyjne; potrzeby socjalne; świadomość

The need for educational and social upbringing in developing pupils' awareness and shaping their pro-social attitudes

Abstract

In the article the upbringing, social, and educational needs were discussed as part of developing the pupil's awareness, as well as shaping the pro-social attitudes. The influence of such needs on education, family and peers was also mentioned. Additionally, also included are the author's innovative proposals of the solutions introduced in the educational research projects dealing with the awareness of young people of problems like charity, charity institutions, voluntary work, as well as the basic social problems of the 21st century.

Key words: charity; charity institutions; social problems; research and educational projects; social needs; awareness

Wstęp

Mając na uwadze edukację prospołeczną dzieci i młodzieży w społeczności lokalnej oraz prowadzenie/wdrażanie dydaktyki prospołecznej z podopiecznymi, powinniśmy zwrócić uwagę na altruizm. Uzmysłowanie uczniom, a zarazem pogłębienie przez nich wiedzy z tego zakresu jest niezbędne między innymi na lekcjach języka

polskiego, przyrody, biologii, geografii, religii oraz na lekcjach wychowawczych. Zasadne jest rozwijanie świadomości w zakresie altruizmu jako troski o innych ludzi.

Zachowania ukierunkowane na realizację celów pozaosobistych to takie, których podmiot zabiega przede wszystkim o dobro innych ludzi lub pragnie uchronić ich przed tym, co mogłoby dobru temu szkodzić. Zachowania takie noszą nazwę zachowań prospołecznych, przybierających bądź to charakter zachowań allocentrycznych, bądź socjocentrycznych. Pierwsze podporządkowane są interesom konkretnych osób, a drugie interesom określonych grup społecznych, instytucji, organizacji, stowarzyszeń.

Formy zachowań prospołecznych

Jedną z form zachowań prospołecznych, zwłaszcza tych o charakterze allocentrycznym, są zachowania (czyny) altruistyczne. Zalicza się do nich nade wszystko bezinteresowne zachowania na rzecz innych ludzi. Tak więc jednostka postępująca altruistycznie nie oczekuje w zasadzie żadnej gratyfikacji, w tym zwłaszcza wynagrodzenia zewnętrznego, tj. w postaci choćby tylko drobnego lub symbolicznego wsparcia materialnego, a nawet – jak twierdzą niektórzy – uznania społecznego czy wsparcia moralnego.

Obecnie altruizm rozumie się jako: postawę całkowicie bezinteresownej troski o dobro innych ludzi, a w przypadku kolizji dobra własnego i cudzego – jako tendencję, skłonność do realizacji tego ostatniego; jest to postawa przeciwstawna egoizmowi.

Słowo altruizm (łac. *alter* – inny, drugi), użyte po raz pierwszy w połowie XIX w. przez Augusta Comte'a, nie jest pojęciem jednoznacznym. Na ogół jednak rozumie się przez nie bezinteresowną troskę o dobro innych. W tym znaczeniu jest ono nade wszystko nakazem miłości bliźniego kosztem zwykle własnych wyrzeczeń, a więc z narażeniem się na bezpowrotną stratę i ponoszeniem nawet bardzo przykrych dla siebie konsekwencji, jednak bez oczekiwania, ani żądania czegoś w zamian lub nagrody. Rozumiany w ten sposób altruizm wydaje się nieco wyidealizowany, tylko nieliczni bowiem przejawiają znamiona altruizmu w takim jego wymiarze.

Niesienie innym pomocy lub wsparcia możliwe jest w wielu sferach przeróżnych świadczeń, m.in. w sferze materialnej, łącznie z różnymi czynnościami usługowymi, jak naprawa urządzeń technicznych, opiekowanie się dziećmi, robienie zakupów; w sferze cielesnej, odnoszącej się do zaspokajania głodu i pragnienia, udzielania pomocy w czasie choroby lub nagłego wypadku; w sferze informacyjnej, związanej z przekazywaniem ważnych życiowo wiadomości; w sferze moralnej, dotyczącej obrony jednostki przed naruszeniem przynależnych jej praw; w sferze motywacyjnej, czyli w podtrzymywaniu na duchu i dodawaniu otuchy; w sferze emocjonalnej, tj. okazywaniu swej serdeczności, współczucia, przyjaźni.

Altruizm może przejawiać się nie tylko w niesieniu innym wymiernej pomocy, np. pod względem materialnym i zdrowotnym, lecz także we wsparciu psychologicznym i moralnym. Oznacza to, że altruistą bywa nie tylko ten, kto ma do zaoferowania

komuś coś wymiernego, jak pieniądze lub oddanie się mu kosztem utraty własnej energii, zdrowia i czasu, lecz również ten, kto nie szczędzi innym swej serdeczności, uczuć przyjaźni i wyrozumiałości; przynosi mu pociechę i ukojenie; jest siewcą pogody ducha i źródłem wiary w godność człowieka; interesuje się sprawami innych ludzi i jest gotów ich wysłuchać.

Obecnie przez altruizm rozumie się zazwyczaj wyświadczanie komuś pewnej przysługi w sposób w miarę świadomy, bezinteresowny i dobrowolny. W takim rozumieniu altruizm to nade wszystko:

- 1) Niesienie innym pomocy lub wsparcia w wielu przeróżnych sferach świadczeń, m.in. w sferze materialnej, łącznie z różnymi czynnościami usługowymi, jak naprawa urządzeń technicznych, opiekowanie się dziećmi, robienie zakupów; w sferze cielesnej, odnoszącej się do zaspokajania głodu i pragnienia, udzielania pomocy w czasie choroby lub nagłym wypadku; w sferze informacyjnej, związanej z przekazywaniem ważnych życiowo wiadomości; w sferze moralnej, dotyczącej obrony jednostki przed naruszeniem przynależnych jej praw; w sferze motywacyjnej, czyli w podtrzymywaniu na duchu i dodawaniu otuchy; w sferze emocjonalnej, tj. okazywaniu swej serdeczności, współczucia, przyjaźni.
- 2) Uświadomienie sobie potrzeby okazywania innym swej troski, tzn. postępowanie altruisty wynika zazwyczaj z rozważnego namysłu w sprawie czynienia dobra drugiemu człowiekowi, co dokonuje się zazwyczaj w poczuciu pełnej możliwości odpowiedzialności za osobę wspomaganą czy wspieraną.
- 3) Całkowicie lub częściowo bezinteresowne świadczenia na rzecz innych, tzn. motywowane bądź egocentryczne, czyli zorientowane głównie na osobę wspomaganą, bądź endocentryczne, tj. związane z oczekiwaniami wewnętrznych nagród, jak zadowolenie z siebie, lub wewnętrznych kar, np. w postaci poczucia winy i wstydu. Oznacza to, że niektórzy uważają altruizm za całkowicie bezinteresowną troskę na rzecz swych bliźnich; inni natomiast nie wiążą pełnej bezinteresowności z altruizmem, wypowiadają się na jej temat z wyraźnym niedowierzaniem.
- 4) Dobrowolne wyświadczanie innym przysługi, tj. pozbawione wszelkiego przymusu lub nie wynikające z pełnienia obowiązków służbowych czy zawodowych. W takiej sytuacji bywają niejednokrotnie osoby wykonujące zawód lekarza, pielęgniarki, nauczyciela, osoby duchownej, asystenta socjalnego lub kelnera, albo też znajdujące się w warunkach służby wojskowej i odbywanej kary więziennej.

Ponadto realnym odniesieniem altruizmu może być jedynie bliżej znany nam człowiek, a nie człowiek bezimienny lub jakaś społeczność, grupa czy zespół, rozumiane abstrakcyjnie. Altruizm nie jest także pozbawiony swoiście rozumianej miłości własnej, przejawiającej się w samoakceptacji jednostki i jej radości bycia ze sobą.

Nic zatem dziwnego, iż w życiu codziennym bardzo rzadko mamy do czynienia z altruizmem jako całkowicie bezinteresowną troską o dobro drugiego człowieka, czyli świadomą rezygnacją z jakichkolwiek korzyści osobistych. Najczęściej człowiek zabiega o interes cudzy przy jednoczesnym zapewnieniu sobie choćby nieznacznego pożytku osobistego. Ma zresztą do tego prawo, ponieważ, jak podkreśla o. Józef M. Bocheński, „jego obowiązki wobec innych opierają się ostatecznie

na obowiązkach samego siebie. Spełnienie tych obowiązków nie jest więc nie tylko niczym złym, ale przeciwnie, podstawowym obowiązkiem moralnym” (Bocheński, 1992). Myśl tę oddaje dobrze chrześcijańskie przykazanie miłości bliźniego, postulujące miłowanie innych na wzór miłowania siebie samego.

Altruizm wykazuje charakter uniwersalny, wyrażający się w trosce o dobro każdego człowieka, bez względu na jego pochodzenie społeczne, kolor skóry, przynależność narodową, kulturową czy partyjną i wyznawaną religię lub światopogląd.

Można wyróżnić kilka typów altruizmu, może więc on przybierać różnorodną postać. Znanych jest co najmniej kilka klasyfikacji jego odmian (typów). W jednej z nich wyróżnia się trzy typy altruizmu. Podstawę wyodrębnienia ich stanowi rodzaj motywacji, skłaniającej do świadczeń na rzecz innych ludzi. W ten sposób wyróżnia się altruizm oparty bądź to na motywacji egocentrycznej, empatycznej lub normatywnej.

Altruizm o przewadze motywacji egocentrycznej jest typowy dla kogoś, kto za wyświadczanie innym pewnych przysług oczekuje zadośćuczynienia albo też zabiega o czyjeś dobro głównie z bojaźni przed przykrymi konsekwencjami w razie odmówienia swej pomocy osobom znajdującym się w potrzebie.

Altruizm oparty na motywacji empatycznej jest przede wszystkim wynikiem wczuwania się w potrzeby drugiego człowieka i doznawania dla niego współczucia, a także pragnienia niesienia mu ulgi w cierpieniu. W przypadku takim altruista pomaga komuś pod naciskiem emocji, jakie przeżywa wskutek swej wrażliwości empatycznej.

Natomiast altruizm o przewadze motywacji normatywnej, uważany za najbardziej społecznie i moralnie pożądanym, wynika z poczucia powinności moralnej jednostki, przekonanej o słuszności bezinteresownego przychodzenia innym z pomocą i solidaryzowania się z nimi w trudnych sytuacjach.

Innej klasyfikacji altruizmu dokonał Jerzy Karyłowski (1982) na podstawie przeciwstawnych sobie mechanizmów motywacyjnych, będących źródłem postępowania altruistycznego. Nazwał je mechanizmami endocentrycznymi i egzocentrycznymi. W ten sposób wyodrębnił dwa typy altruizmu: jeden oparty na endocentrycznych mechanizmach motywacyjnych zachowań altruistycznych, a drugi – na egzocentrycznych mechanizmach tego rodzaju.

Zachowanie altruistyczne typu endocentrycznego wypływa z oczekiwaniami (antycypacji) wewnętrznych nagród (np. w postaci akceptacji i zadowolenia z siebie, podtrzymywania dobrego mniemania o sobie lub poczucia dumy z siebie) albo wewnętrznych kar (np. w postaci odczuwania winy i wstydu lub zaniżonej samooceny). Tak więc służy ono bądź umocnieniu poczucia własnej wartości, bądź pozbyciu się przykrego uczucia niezadowolenia z siebie. Stanowi zatem istotny czynnik dowartościowujący osobę podejmującą bezinteresowne działanie na rzecz innych. Osoba taka kieruje się m.in. motywami: „nie miał(a)bym spokoju, gdybym tego nie uczyniła”, „nie wolno mi tego robić, tak każe mi moje sumienie” lub „będę miał(a) satysfakcję, jeśli mu (jej) pomogę”. Zachowaniu takiemu towarzyszy zatem koncentracja nie

tylę na partnerze (osobie wspomaganey), ile na samym sobie (podmiocie zachowania altruistycznego).

Zachowanie altruistyczne motywowane egzocentrycznie nastawione jest głównie na niesienie pomocy innym, i to niezależnie od tego, czy przyczyni się ono do zwiększenia poczucia własnej wartości u osoby pomagającej lub uniknięcia przez nią niezadowolenia z siebie. Poprawa ta ma dla osoby świadczącej innym swoje usługi immanentną wartość gratyfikacyjną, czyli jest niejako najwyższym zadośćuczynieniem rzeczywistych jej pragnień i dążeń. Kieruje się ona przy tym takimi motywami, jak: „będzie mu (jej) miło, kiedy przekona się, że ktoś o nim (niej) pamięta”, „trzeba mu (jej) pomóc, bo jest taki(a) nieszczęśliwy(a)” lub „zdaję sobie sprawę, ile może to dla niego (niej) znaczyć”. Nierzadko postępuje w ten sposób dzięki swej wrażliwości percepcyjnej na potrzeby innych ludzi, w tym także zdolności wyobrażania sobie korzyści, jakie może odnieść partner z wyświadczenia mu pomocy.

Zarysowane tu typy altruizmu nie wyczerpują bynajmniej wszystkich ich odmian. Żaden jednak z możliwych typów altruizmu nie występuje nigdy w swej czystej postaci. Każde postępowanie altruistyczne jest bowiem zawsze kierowane różnymi motywami. O tym, do jakiego typu altruizmu zalicza się dane postępowanie, decyduje przewaga sterujących nim motywów. Toteż zakwalifikowanie konkretnego zachowania altruistycznego do określonego typu nie jest przedsięwzięciem łatwym. Utrudnia je także i to, iż osoba służąca innym pomocą często sama nie zdaje sobie sprawy z rzeczywistej motywacji swego postępowania na rzecz innych.

Warto postawić pytanie związane z genezą zachowań prospołecznych: dlaczego ludzie pomagają?

Analizując to zagadnienie w aspekcie socjobiologii w oparciu o instynkty i geny daje się zauważyć, że istnieje tendencja do przekazywania z pokolenia na pokolenie tych genów, które pomagają nam przeżyć i wydać na świat potomstwo.

Dwóch biologów zajmujących się tymi zagadnieniami: E.O. Wilson (1988) i Richard Dawkins (2003), podjęło próbę ich przeniesienia na dziedzinę zachowań społecznych. Usiłują oni wyjaśnić takie zjawiska, jak agresja i altruizm. Stworzone przez nich podejście nosi miano socjobiologii i opiera się na dwóch podstawowych założeniach. Pierwsze mówi, że wiele społecznych zachowań ma swoje korzenie w wyposażeniu genetycznym, co oznacza, że ludzie posiadający określone geny będą bardziej skłonni do przejawiania takich właśnie zachowań. Drugie zaś głosi, że w toku ewolucji niektóre z tych zachowań były bardziej utrwalane niż inne i że stanowią one nieodłączną część naszego genetycznego dziedzictwa.

Część zwolenników socjobiologii usiłuje wyjaśnić mechanizm prospołecznych zachowań, używając pojęcia doboru krewniaczego. Zgodnie z tym pojęciem człowiek może zwiększyć prawdopodobieństwo przekazania swoich genów następnym pokoleniom nie tylko przez posiadanie dzieci, lecz także dzięki przeżyciu spokrewnionych z nim osób. Dlatego dokładamy starań, aby nic złego nie spotkało naszych krewnych. Ponieważ dzielimy z nimi część posiadanych genów, to im bardziej jesteśmy pewni ich przeżycia, tym są większe szanse, że nasze geny ujawnią się

w przyszłych pokoleniach. Dlatego prawo naturalnej selekcji pozostaje w zgodzie z altruistycznymi działaniami, jeśli obejmują one naszych krewnych.

Taki sposób wyjaśniania zachowań prospołecznych nie tłumaczy jednak, dlaczego czasami udzielają sobie pomocy zupełnie obcy ludzie, nie mający żadnych podstaw, aby przypuszczać, że dzielą te same geny. Entuzjaści socjobiologii wskazują na normę wzajemności, jako inną przyczynę zachowań prospołecznych wyjaśniającą, dlaczego pomoc jest udzielana także ludziom, z którymi nie łączą nas żadne genetyczne więzy. Zgodnie z tą normą ludzie pomagają innym, ponieważ spodziewają się w przyszłości rewanżu z ich strony. Zwolennicy tej koncepcji uzasadniają ją odwołując się do faktów z historii ludzkiego gatunku. Stwierdzają, że w toku swego rozwoju człowiek nauczył się, iż łatwiej jest przetrwać współpracując ze sobą, niż zamykając się przed innymi w swej własnej jaskini. Innymi słowy, całkowity egoizm nie popłaca. Oczywiście jeśli człowiek wykazywałby zbytnią gotowość do pomocy innym, mógłby zostać przez nich wykorzystany i nigdy nie spotkać się z wdzięcznością. Większe szanse przeżycia mieli ci, którzy doszli ze swymi sąsiadami do porozumienia w kwestii zasad rewanżu, brzmiącego mniej więcej tak: „Pomogę ci teraz, ale pod warunkiem, że ty oddasz mi podobną przysługę, kiedy ja będę potrzebował pomocy”. Ponieważ norma wzajemności nabrała znaczenia dla przetrwania człowieka, została uwarunkowana genetycznie. Podsumowując, przedstawiciele socjobiologii uznają, że na zachowania prospołeczne decydujący wpływ wywierają dwa czynniki: selekcja rodowa i normy wzajemności.

Rozważając aspekty dotyczące wymiany społecznej, czyli zyski i koszty związane z pomaganiem, można stwierdzić, że teoria ta określa, iż podstawową właściwością człowieka jest troska o własny interes. Podobnie jak na rynku ekonomicznym, gdzie ludzie starają się zmaksymalizować stosunek finansowych wpływów do wydatków, tak również w społecznych relacjach usiłują zmaksymalizować stosunek społecznych zysków do kosztów. Ślady po zyskach i kosztach wiążące się z relacjami międzyludzkimi przechowujemy na ukrytym poziomie świadomości. Koszty i zyski mogą być zarówno natury psychologicznej, jak i rzeczowej (zob. tab. 1).

Zwolennicy teorii wymiany społecznej uważają, że wartość nagradzającą zachowań społecznych można tłumaczyć w trojaki sposób.

Po pierwsze, należy wziąć pod uwagę normę wzajemności, zgodnie z którą powinniśmy postępować tak, jak inni postępują wobec nas. Pomaganie komuś to inwestycja w przyszłość, gwarancja, że któregoś dnia, gdy będziesz potrzebował pomocy, ktoś inny ci jej udzieli.

Po drugie, przyjdzie komuś z pomocą łagodzi dyskomfort związany z przyglądaniem się cudzemu nieszczęściu i z tego powodu ma znaczenie nagradzające. Istnieją dowody na to, że widok cudzego cierpienia wywołuje niepokój i napięcie. Przynajmniej po części człowiek pomaga, aby pozbyć się tych nieprzyjemnych stanów.

W końcu, pomaganie jest nagradzające, gdyż pozwala jednostce zdobyć uznanie i gratyfikację przy stosunkowo niskich kosztach. Podejmując decyzję o pomocy, człowiek kalkuluje ewentualne wiążące się z tym straty i zyski. Jego chęć udzielenia

pomocy zmniejsza się w przypadku wysokich kosztów, na przykład gdy rezultatem działania na rzecz innych jest ból lub zażenowanie. Wzrasta natomiast w przypadku wysokich zysków, na przykład gdy efektem udzielenia pomocy są pochwały ze strony otoczenia lub świadomość skuteczności własnego działania.

Tab. 1. Koszty i zyski z uwzględnieniem kryterium psychologicznego i materialnego

	Udzielenie pomocy	Nieudzielenie pomocy
Koszty	<p>Krótkotrwała strata czasu (np. spóźnienie na spotkanie)</p> <p>Długotrwała strata czasu (np. konieczność stawienia się do sądu)</p> <p>Bezpośrednie zagrożenie dla własnego zdrowia i życia (np. interwencja w przypadku napadu)</p> <p>Prawna odpowiedzialność w przypadku, gdy spowodujemy pogorszenie stanu ranego</p> <p>Osoba, której udzieliliśmy pomocy, staje się zależna od nas</p> <p>Odroczone zagrożenie dla własnego zdrowia i życia (np. szukanie zemsty przez napastnika, któremu pokrzyżowaliśmy plany)</p>	<p>Obniżenie samooceny</p> <p>Dezaprobatą ze strony pozostałych świadków, którzy pośpieszyli z pomocą</p> <p>Prawna odpowiedzialność (w niektórych stanach obywatele nie udzielając pierwszej pomocy ryzykują proces sądowy)</p>
Zyski	<p>Poprawa samooceny</p> <p>Uznanie ze strony pozostałych świadków</p> <p>Uniknięcie prawnej odpowiedzialności za nieudzielenie pomocy</p> <p>Umacnianie zachowań prospołecznych</p> <p>Nagroda pieniężna wypłacana w niektórych miastach</p> <p>Czasami rozgłos i sława</p> <p>Niekiedy postawienie przestępców przed sądem</p>	<p>Uniknięcie krótkotrwałej straty czasu</p> <p>Uniknięcie długotrwałej straty czasu</p> <p>Uniknięcie bezpośredniego zagrożenia dla własnego życia i zdrowia</p> <p>Uniknięcie odroczonego zagrożenia dla własnego życia i zdrowia</p> <p>Uniknięcie dalszej zależności ofiary od naszej osoby</p> <p>Uniknięcie odpowiedzialności prawnej za przyczynienie się do pogorszenia stanu zdrowia rannej osoby</p>

Źródło: opracowanie własne

Teoria wymiany społecznej podważa rozumienie zachowania prospołecznego, jako wyrazu altruizmu, czyli dążenia do zapewnienia pomocy drugiej osobie z pominięciem własnego interesu. Zgodnie z tą teorią tak rozumiany altruizm nie istnieje. Ludzie pomagają sobie wtedy, gdy leży to w ich interesie, i nigdy w przypadku przewagi ewentualnych kosztów nad zyskami.

Warto podkreślić, jak bardzo ważna jest w rozwijaniu świadomości w zakresie kształtowania postaw prospołecznych uczniów empatia i altruizm – pomoc bezinteresowna.

Odwrotnie ma się rzecz z hipotezą empatii – altruizmu, która zachowania pomocne traktuje jako akty czysto altruistyczne, motywowane empatią i współczuciem. Dopóki doświadczamy empatii wobec osoby potrzebującej pomocy, czyli doświadczamy części jej bólu i cierpienia, dopóty będziemy pomagać, nie bacząc, czy leży to w naszym interesie czy też nie.

Kiedy czujemy empatię do drugiej osoby, to pomagamy, aby ulżyć jej cierpieniu, i nie zważamy przy tym na własny interes; można to uznać za prawdziwie altruistyczne działanie. W przypadku, gdy nie odczuwamy empatii, pomagamy, mając na uwadze wyłącznie troskę o swoje dobro – czyli dlatego, że spodziewane zyski przewyższają straty.

Zasadne jest również zwrócenie uwagi na indywidualne przesłanki zachowań prospołecznych.

Zachowanie prospołeczne jest uwarunkowane wieloma czynnikami. Zarówno osobowościowe, jak i sytuacyjne zmienne mogą zahamować lub nasilić tendencję do niesienia pomocy. Do grupy zmiennych indywidualnych zaliczamy osobowość altruistyczną. Obdarzeni nią ludzie wykazują większą gotowość do przychodzenia z pomocą innym. Można sprzyjać rozwojowi takiego typu osobowości u dzieci przez nagradzanie, gdy okazują innym pomoc i wskazywanie na przykłady zachowań pomocnych, które mogłyby stanowić dla nich wzór do naśladowania. Należy jednak ostrożnie dawkować nagrody, gdyż mogą one stłumić wewnętrzną motywację dziecka do pomagania, wywołując tzw. efekt nadmiernego uzasadnienia. Innym ważnym czynnikiem jest płeć. Chociaż kobiety i mężczyźni nie różnią się pod względem stopnia altruizmu, to jednak preferują inne formy pomagania. Mężczyźni są bardziej skłonni pomagać w sposób heroiczny i rycerski, kobiety wybierają formy pomocy wymagające długotrwałych poświęceń i wyrzeczeń.

Na pomaganie wpływa także nasz nastrój. Zdumiewający jest fakt, że zarówno dobry, jak i zły nastrój bardziej sprzyja naszej gotowości do zachowań altruistycznych, niż stan obojętności. Z wielu powodów dobre samopoczucie zwiększa prawdopodobieństwo, iż pospieszymy komuś z pomocą. Sprawia ono, że dostrzegamy dobre strony innych osób i jesteśmy bardziej pozytywnie do nich nastawieni. Złe samopoczucie, zgodnie z hipotezą redukcji negatywnego stanu emocjonalnego, skłania nas do szukania sposobów pokonania własnej chandry, na przykład przez udzielenie pomocy drugiemu człowiekowi.

Do społecznych uwarunkowań zachowań prospołecznych należy typ środowiska, a dokładnie – czy jest to środowisko miejskie czy wiejskie. Stwierdzono, że na wsi szanse na uzyskanie pomocy są znacznie większe niż w mieście. Wyjaśnia to między innymi hipoteza przeładowania urbanistycznego, zgodnie z którą mieszkańcy miasta poddawani są różnego rodzaju stymulacji, stąd też – aby uniknąć nadmiaru bodźców – zamykają się w sobie. Pojęcie efektu widza wskazuje na liczbę obserwatorów, jako czynnik determinujący udzielanie pomocy. Im mniej widzów, tym lepiej. Do podjęcia decyzji o przyjsciu z pomocą konieczne jest spełnienie pięciu warunków: potencjalny wybawca musi zauważyć zdarzenie; zinterpretować je, jako nagły wypadek (w tym momencie może pojawić się zjawisko skumulowanej ignorancji, polegające na tym, że świadkowie obserwując wzajemnie swoją obojętność wnioskuje, że sytuacja nie wymaga interwencji, jest to przykład informacyjnego wpływu społecznego); zaakceptować swoją odpowiedzialność za dalszy rozwój sytuacji (może w tym momencie zaistnieć zjawisko rozproszenia odpowiedzialności; wiedzieć, jak pomóc; zrealizować zamierzoną pomoc. Poza tym do społecznych

uwarunkowań działań pomocnych zaliczamy również cechy ofiary. Bardziej skłonni jesteśmy pomagać osobom podobnym do nas.

Pomaganie może przynieść zarówno pozytywne, jak i negatywne skutki osobie, która pomoc otrzymuje. Ważne jest, aby oferta pomocy nie stanowiła zagrożenia dla czyjejś samooceny (Łobocki, 1998; Aronson, Wilson, Akert, 1997; Aronson, 2004; Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku; Wilson, 1988).

Podsumowanie

W niniejszym artykule zasygnalizowane zostały potrzeby wychowawcze, socjalne, edukacyjne w rozwijaniu świadomości i w zakresie kształtowania postaw prospołecznych uczniów oraz wskazane zostały aspekty oddziaływania na wychowanie, rodzinę i rówieśników. Dopełnieniem artykułu są ukazane poniżej autorskie opracowania innowacyjnych propozycji rozwiązań wdrażanych projektów badawczo-edukacyjnych na temat: dobroczynności, instytucji charytatywnych, wolontariatu w świadomości młodych ludzi – dzieci i młodzieży, oraz problemów społecznych XXI wieku.

Przykładowe propozycje rozwiązań – projekty badawczo-edukacyjne w rozwijaniu świadomości w zakresie kształtowania postaw prospołecznych uczniów

PROJEKT EDUKACYJNY DLA GIMNAZJUM

Linia badawczo-edukacyjna

1. TEMAT PROJEKTU: Charytatywność, dobroczynność, bieda

2. CELE OGÓLNE:

Uświadomienie jaki jest wpływ dobroczynności na życie ludzi, poznanie biedy, bezdomności, uwrażliwienie ucznia na problemy związane z ubóstwem i biedą

3. CELE SZCZEGÓŁOWE:

Uczeń zna, wie, rozumie, potrafi:

A – Zapamiętywanie

- Definiuje pojęcie charytatywność i dobroczynność
- Wymienia sposoby pomocy ludziom biednym, potrzebującym

B – Rozumienie

- Wyjaśnia na czym polega dobroczynność
- Rozróżnia skutki bezrobocia i biedy

C – Stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych

- Określa jakie znaczenie ma charytatywność i dobroczynność w życiu człowieka

D – Stosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych

- Przewiduje skutki braku dobroczynności i charytatywności dla ludzi potrzebujących
- Proponuje sposoby zapobiegania szerzeniu się bezdomności i biedy

Postawy

- Kształtowanie poglądów społecznych
- Chęć pomocy innym

4. ROZMIAR PROJEKTU:

- **Czas trwania:** 10 miesięcy
- **Rodzaj i zasięg projektu:**
 - projekt badawczy
 - obejmuje społeczność szkolna i lokalną

5. FORMA PRACY:

- Grupowa

6. TREŚCI PROJEKTU:

- dobroczynność, charytatywność
- bieda, bezdomność
- pomoc osobom potrzebującym
- sposoby zapobiegania biedzie

7. KONTRAKT GRUPOWY:

Temat projektu: Charytatywność, dobroczynność, bieda

Zadania dla poszczególnych zespołów:

Podziału zadań dokonują uczniowie wspólnie z nauczycielami

Źródła informacji:

Literatura, czasopisma, Internet, doświadczenia własne oraz obserwacje w środowisku szkolnym i lokalnym

Terminy konsultacji: co tydzień

Czas i sposób prezentacji:

Prezentacja odbędzie się w forum poszczególnych klas jak również szkoły w trakcie odbywania się zajęć dodatkowych. Czas prezentacji około 2 godzin. Członkowie każdej grupy będą prezentować wyniki swojej pracy wzbogacając wypowiedzi przygotowanymi schematami, diagramami, planszami. Uczniowie będą również udzielać odpowiedzi na pytania zaproszonych gości

Kryteria oceny projektu:

- Umiejętność współpracy i komunikacji w grupie
- Trafność i ilość zgromadzonych materiałów
- Zaangażowanie w pozyskiwanie i opracowanie materiałów teoretycznych
- Estetyka wykonanych prac
- Segregacja i przetwarzanie zebranych informacji
- Możliwość zastosowania projektu w praktyce
- Stopień zainteresowania publiczności projektem

Oceny będą dokonywać:

- Nauczyciele nadzorujący
- Uczniowie
- Zaproszeni goście

8. SZCZEGÓŁOWE ZADANIA. HARMONOGRAM DZIAŁAŃ I FORMA PREZENTACJI:

GRUPA I

- Wyjaśnienie pojęcia dobroczynność.
- Podaj przyczyny biedy.
- Zaproponuj sposoby zapobiegania szerzeniu się bezrobocia – głównej przyczyny biedy.
- Prezentacja zdjęć przedstawiających biedę.
- Prezentacja schematu przedstawiającego różne odmiany dobroczynności.
- Prezentacja odbędzie się w forum poszczególnych klas, jak również szkoły w trakcie odbywania się zajęć dodatkowych. Czas prezentacji około 2 godzin.
- Liderzy poszczególnych grup zdefiniują czym jest dobroczynność.

GRUPA II

- Wyjaśnij pojęcie charytatywność.
- Zaproponuj sposoby pomocy ludziom biednym i bezdomnym.
- Zbieranie informacji z różnych dostępnych źródeł na temat charytatywności (literatura, Internet).
- Prezentacja schematu przedstawiającego sytuację bezrobocia – głównej przyczyny biedy.
- Wymień najważniejsze skutki bezrobocia.
- Liderzy zdefiniują co to są rodziny niepełne oraz przedstawią zgromadzone informacje na ten temat.

9. KARTY PRACY

KARTA PRACY

Grupa I

1. Wyjaśnij pojęcie: dobroczynność.

- Dobroczynność – zdobywanie umiejętności dzielenia się dobrem duchowym i materialnym z drugim człowiekiem.
- Dobroczynność, pomaganie innym, najczęściej niesienie pomocy ubogim.
- Dobroczynność nie polega na dawaniu kości psu. Dobroczynność to kość dzielona z psem wówczas, gdy jesteś równie głodny jak on.

2. Podaj, jakie są przyczyny biedy:

- wysoki stopień bezrobocia,
- klęski żywiołowe,
- wojny lub przypadki losowe,
- brak zaradności,
- brak odpowiedniego wykształcenia,
- patologia,
- popadanie w nałogi, które rujnują życie.

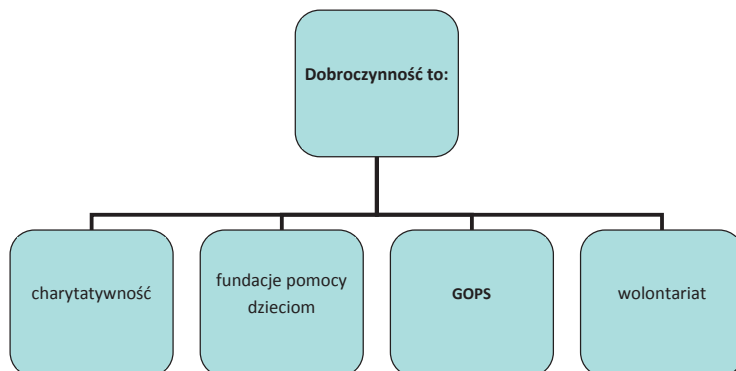
3. Przedstaw sposoby zapobiegania bezrobociu – głównej przyczyny biedy:

- Zapobieganie bezrobociu poprzez szkolenie absolwentów wyższych uczelni i szkół średnich oraz praca w zakładach pracy (zanim nastąpią zwolnienia) z pracownikami zagrożonymi bezrobociem.
- Tworzenie nowych miejsc pracy poprzez wykorzystanie popytu w niszowych sektorach gospodarki.
- Zwalczanie patologii, jaką jest tak zwane bezrobocie długoterminowe (*long term unemployment*). Problem ten jest nierozwiązany w Polsce, zaś w UE stanowi znaczną część budżetu przeznaczanego na zwalczanie ujemnych skutków bezrobocia.

4. Przedstaw zdjęcia biedy.

5. Przedstaw diagram różnych przejawów dobroczynności.

KARTA PRACY

Grupa I

(przykładowe rozwiązania)

1. Wyjaśnij pojęcie: charytatywność.

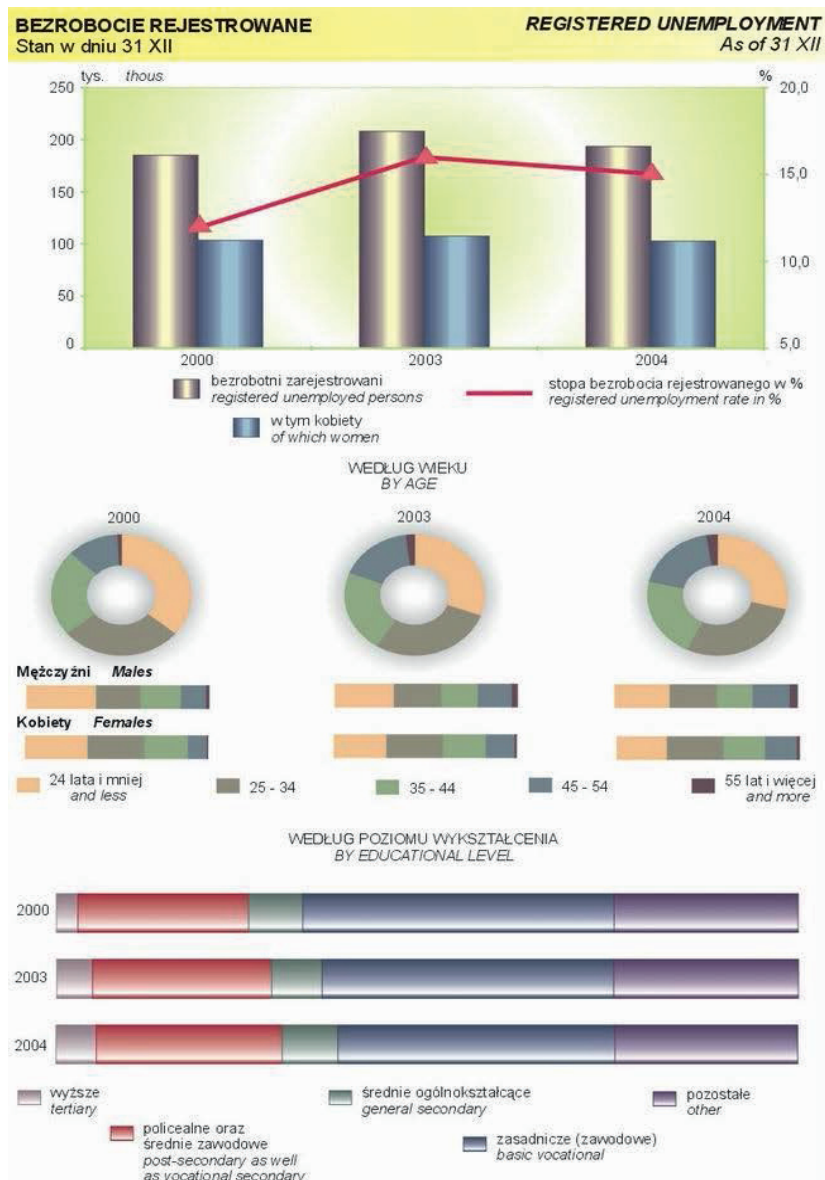
Charytatywność – w ścisłym ujęciu jest to nurt chrześcijańskiej filantropii religijnej. Nazwa wywodzi się od łacińskiego słowa *charitativus*, oznaczającego miłosierdzie chrześcijańskie wobec ubogich. Choć w potocznym użyciu „charytatywność”

i „filantropia” bywają traktowane zamiennie, oba terminy różnią się w istotny sposób. Źródłem charytatywności jest nakaz religijny, zaś filantropia czerpie inspirację ze świeckiej idei humanitaryzmu.

2. Zaproponuj sposoby pomocy ludziom biednym:

- darmowe wydawanie posiłków,
- zasiłki socjalne,
- sfinansowanie nauki i podręczników dzieciom najbiedniejszym,
- tworzenie ośrodków mieszkalnych dla najuboższych.

3. Zaprezentuj schemat przedstawiający sytuację bezrobocia

4. Wymień najważniejsze skutki bezrobocia

- Dewastacja i destabilizacja rynku pracy.
- Zmniejszenie wpływów budżetowych (zarówno do budżetu centralnego jak i lokalnego).
- Emigracja kadr, zwłaszcza wysokokwalifikowanych.
- Zahamowanie popytu i zubożenie rynku dóbr i usług, oraz ich atrakcyjności, a co za tym idzie zmniejszenie obrotów handlu.
- Zmniejszenie atrakcyjności regionu i zniechęcenie inwestorów.
- Bezrobocie godzi w rodziny i powoduje tworzenie się zjawisk patologii społecznej.

PROJEKT EDUKACYJNY DLA SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Linia badawczo-edukacyjna

1. TEMAT PROJEKTU: Bezrobocie

2. CEL OGÓLNY:

- Uczniowie prawidłowo interpretują pojęcia i zjawiska z nim związane, a także zdają sobie sprawę z konsekwencji, jakie niesie ze sobą bezrobocie.

3. CELE SZCZEGÓŁOWE:

Uczeń zna, wie, rozumie, potrafi:

- wyjaśnić znaczenie pojęć – bezrobocie, rynek pracy, Powiatowy i Wojewódzki Urząd Pracy;
- wymienić rodzaje bezrobocia;
- wymienić pozytywne i negatywne skutki bezrobocia;
- określić wpływ bezrobocia na środowisko naturalne i lokalne.

4. ROZMIAR PROJEKTU

Czas trwania:

Rodzaj i zasięg projektu:

- projekt badawczy,
- obejmuje społeczność szkolną.

5. FORMA PRACY:

- grupowa,
- indywidualna.

6. TREŚCI PROJEKTU:

- definicja bezrobocia,
- pozytywne i negatywne skutki bezrobocia,
- wpływ bezrobocia na środowisko naturalne i lokalne.

7. KONTRAKT GRUPOWY

Temat projektu: Bezrobocie.

Podział zadań dla poszczególnych zespołów:

Podział zadań na 3 zespoły. Każda z grup otrzymuje zagadnienia do przygotowania i karty pracy. Podział zadań w obrębie grupy wykonują sami uczniowie.

Źródło informacji: portfolio, wywiad środowiskowy, Internet, dane z przeprowadzonych obserwacji.

Termin konsultacji: co 2 tygodnie.

Czas i sposób prezentacji:

Prezentacja odbędzie się podczas apelu poświęconego problemom bezrobocia we współczesnym świecie. Czas trwania pokazu: 20 minut. Każda grupa wykonuje pokaz multimedialny z wykorzystaniem portfolio, fotografii, wykresów, tabel.

Kryteria oceny:

- oryginalność projektu i działania,
- umiejętność współpracy w grupie,
- pomysłowość,
- treść projektu,
- estetyka pracy,
- wykorzystanie różnych źródeł informacji,
- systematyczność i rzetelność w realizacji zadań.

8. SZCZEGÓŁOWE ZADANIA, HARMONOGRAM DZIAŁAŃ

Numer zespołu	Zagadnienia szczegółowe	Czas realizacji	Forma realizacji
Grupa I	<ul style="list-style-type: none"> • Wyjaśnienie pojęcia bezrobocie, rynek pracy. • Wskazanie różnic między Powiatowym a Wojewódzkim Urzędem Pracy 	1 miesiąc	<ul style="list-style-type: none"> • Portfolio. Wyszukiwanie informacji z różnych źródeł. • Karta pracy. • Analiza tabeli.
Grupa II	<ul style="list-style-type: none"> • Bezrobocie dobrowolne a przymusowe. • Przyczyny bezrobocia. • Bezrobocie jako zjawisko społeczne. • Określ zadania Powiatowego Urzędu Pracy. 	1 miesiąc	<ul style="list-style-type: none"> • Portfolio. Wyszukiwanie informacji z różnych źródeł. • Karta pracy. • Mapa mentalna dotycząca przyczyn bezrobocia. • Wykres <i>Bezrobocie w krajach OECD w milionach osób 1950–1995</i>
Grupa III	<ul style="list-style-type: none"> • Pozytywne i negatywne skutki bezrobocia. • Formy walki z bezrobociem. • Województwa zagrożone bezrobociem. 	1 miesiąc	<ul style="list-style-type: none"> • Portfolio. Wyszukiwanie informacji z różnych źródeł. • Karta pracy. • Mapa.

KARTA PRACY

Grupa I

1. Wyjaśnij pojęcie: bezrobocie, rynek pracy

.....

2. Jakie są różnice między Powiatowym i Wojewódzkim Urzędem Pracy?

.....

3. Dokonaj analizy tabeli 2.

Tabela 2. Bezrobocie w Polsce w latach 1990–2007

Lata	w mln osób	Stopa bezrobocia %
1990	1,1	6,7
1991	2,2	8,9
1992	2,5	12,9
1993	2,8	14,9
1994	2,8	16,5
1995	2,6	15,2
1996	2,3	14,3
1997	1,8	11,5
1998	1,8	9,8
1999	2,3	12,0
2000	2,7	16,1
2001	3,1	19,4
2002	3,2	20,0
2003	3,2	20,0
2004	3,0	19,0
2005	2,7	17,6
2006	2,3	14,8
2007	1,7	11,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

W następnych latach wskutek wielu czynników (np. emigracji zarobkowej) bezrobocie systematycznie spada:

.....

.....

KARTA PRACY

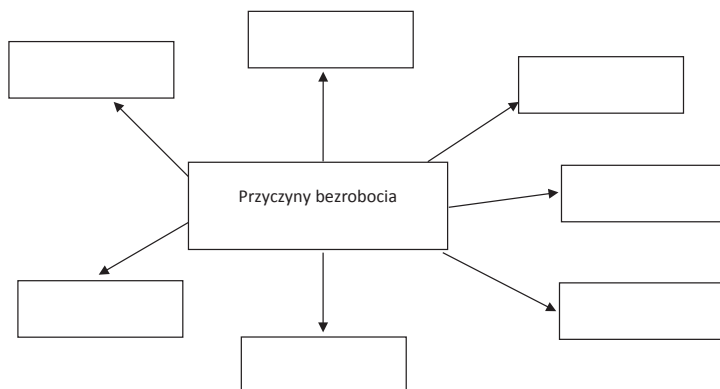
Grupa II

1. Jaka jest różnica między bezrobociem dobrowolnym a przymusowym?

.....

.....

2. Skonstruuuj mapę mentalną z hasłem głównym: przyczyny bezrobocia

3. Zastanów się, jakie zjawiska są charakterystyczne dla bezrobocia. Podaj hasła lub terminy z nim związane:

.....
.....

4. Określ zadania Powiatowego Urzędu Pracy:

.....
.....

KARTA PRACY

Grupa III

1. Wymień pozytywne i negatywne skutki bezrobocia:

Pozytywne	Negatywne

.....
.....

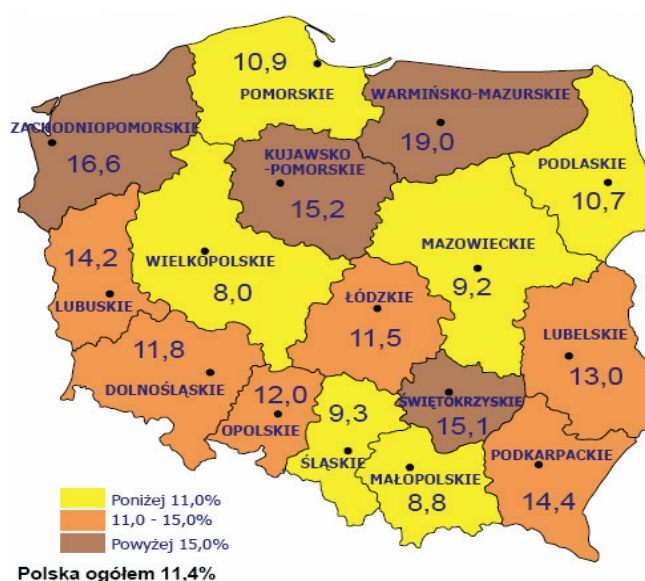
2. Wymień formy walki z bezrobociem w gminie

.....
.....
.....

3. Które z nich uważasz za najbardziej, a które za najmniej skuteczne?

.....
.....
.....

4. Zaznacz na mapie Polski województwa, które są zagrożone największym bezrobociem (dane z przełomu 2011/2012 roku)

PROJEKT EDUKACYJNY DLA SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Linia badawczo-edukacyjna

1. TEMAT PROJEKTU: Miej serce – zostań wolontariuszem.

2. CELE PROJEKTU:

- Uczeń umie wyjaśnić pojęcie „wolontariusz” oraz „organizacja charytatywna”.
- Potrafi wymienić cechy dobrego wolontariusza.
- Wie, czym zajmuje się organizacja charytatywna.
- Umie współpracować w zespole.

3. METODY PRACY:

- rebus
- rozsypanka wyrazowa
- pogadanka
- „burza mózgów”

4. FORMY NAUCZANIA:

- zajęcia edukacyjne w klasie

5. FORMY PRACY:

- indywidualna ucznia
- w grupach (zespołach)

6. ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- kolorowe mazaki
- arkusze papieru

7. TOK PROJEKTU:

- czynności organizacyjne
- wprowadzenie do tematu
- podział klasy na grupy, wybór liderów

8. SZCZEGÓŁOWE ZADANIA, HARMONOGRAM DZIAŁAŃ I FORMA PREZENTACJI

Numer zespołu	Zadania szczegółowe	Forma realizacji	Forma i czas prezentacji
Grupa I	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnienie pojęcia: wolontariusz, wolontariat 	<ul style="list-style-type: none"> • zbieranie informacji z różnych dostępnych źródeł (literatura, Internet) na temat czym się zajmuje wolontariusz • uczniowie przygotowują plakat, na którym przedstawiają rebus dotyczący pojęcia: wolontariusz • wywiad z osobą, która udziela się jako wolontariusz 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentacja odbędzie się w auli szkolnej. Czas trwania 1 godzina • uczniowie prezentują plakat z rebusem • członkowie grupy na podstawie zebranych informacji wyjaśniają pojęcie wolontariusz • przedstawiają jakie są zadania wolontariusza • prezentacja krótkiego wywiadu z wolontariuszem
Grupa II	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawienie hasła dotyczącego cech dobrego wolontariusza w postaci rozsypanki wyrazowej 	<ul style="list-style-type: none"> • uczniowie przygotowują na arkuszach papieru rozsypankę wyrazową, po której ułożeniu przedstawiają cechy charakteryzujące dobrego wolontariusza 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentacja odbędzie się w auli szkolnej. Czas trwania 1 godzina • uczniowie układają hasło z rozsypanki wyrazowej i prezentują na forum szkoły • omawiają cechy dobrego wolontariusza
Grupa III	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnienie pojęcia organizacja charytatywna 	<ul style="list-style-type: none"> • zbieranie informacji na temat: co to jest organizacja charytatywna i czym się ona zajmuje, z różnych dostępnych źródeł • przygotowanie planszy, za której pomocą wyjaśniają pojęcie organizacja charytatywna 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentacja w auli szkolnej. Czas 1 godzina • prezentacja planszy wyjaśniającej pojęcie organizacja charytatywna • przedstawienie, jakie są zadania organizacji charytatywnej na forum szkoły

KARTA PRACY

Grupa I

1. Rozwiąż rebus.

HASŁO:

KARTA PRACY

Grupa II

1. Ułóż rozsypankę wyrazową w zdanie. Na jej podstawie wymień cechy dobrego wolontariusza.

wolontariuszem,

z

Jestem

dobrego

chcę

innym

serca

pomagać

KARTA PRACY

Grupa III

1. Napisz, co według Ciebie oznacza pojęcie „organizacja charytatywna” i czym się ona zajmuje.

2. Organizacja charytatywna zajmuje się

.....
.....
.....

KARTA EWALUACJI

Oceń swój wkład pracy w projekt edukacyjny. Odpowiedz na pytania.

1. Czy Twój udział w wykonaniu projektu był Twoją decyzją, czy może ktoś zachęcił Cię do udziału w projekcie?

.....
.....
.....

2. Czy tematy zawarte w projekcie były związane z tym, czym się interesujesz?

.....

3. Czy czas przeznaczony na wykonanie projektu był odpowiedni?

.....

4. Czy w projekcie były zagadnienia, które Cię najbardziej zainteresowały lub sprawiały Ci trudności?

.....

5. Czy atmosfera w zespole sprzyjała efektywnej pracy?

.....

6. Czy cele projektu zostały zrealizowane w całości?

.....

7. Czy wprowadził(a)byś jakieś zmiany w wykonaniu projektu?

.....

PROJEKT EDUKACYJNY DLA GIMNAZJUM

Linia badawczo-edukacyjna

1. TEMAT PROJEKTU: Organizacje charytatywne – źródła i wzmocnienie

2. CELE PROJEKTU:

- uczeń potrafi wskazać przyczyny, dla których należy wspierać działalność organizacji charytatywnych,
- potrafi wymienić źródła charytatywności,
- wie, jak można wzmocnić charytatywność,
- umie wymienić niektóre organizacje charytatywne,
- zna pozytywne i negatywne konsekwencje dokonywania wyboru: zostać/nie zostać wolontariuszem,
- umie współpracować w grupie.

3. METODY PRACY:

- plakat
- drzewo decyzyjne
- ankieta

4. FORMY NAUCZANIA:

- zajęcia edukacyjne w klasie
- aula szkolna

5. FORMY PRACY:

- indywidualna ucznia
- w grupach (zespołach)

6. ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- kolorowe mazaki
- arkusze papieru
- karty pracy dla poszczególnych grup
- ankieta (nr 1 i nr 2).

7. TOK PROJEKTU:

- czynności organizacyjne
- wprowadzenie do tematu
- podział klasy na grupy, wybór liderów

8. SZCZEGÓŁOWE ZADANIA, HARMONOGRAM DZIAŁAŃ I FORMA PREZENTACJI

Numer zespołu	Zadania szczegółowe	Forma realizacji	Forma i czas prezentacji
Grupa I	<ul style="list-style-type: none"> • wskazanie przez uczniów znanych im źródeł charytatywności • wyjaśnienie dlaczego należy wspierać działalność organizacji charytatywnych • podają propozycje w jaki sposób można wzmocnić charytatywność 	<ul style="list-style-type: none"> • zbieranie informacji z różnych dostępnych źródeł (literatura, Internet) • uczniowie przygotowują plakat, na którym zestawiają zebrane informacje na temat charytatywności • ankietują innych uczniów 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentacja odbędzie się w auli szkolnej. Czas trwania 1 godzina • członkowie grupy na podstawie zebranych informacji, przeprowadzonych ankiet (ich analizy), prezentują wiadomości na temat źródeł, sposobów wzmocnienia charytatywności na forum szkoły • prezentują plakaty

Grupa II	<ul style="list-style-type: none"> uczniowie na podstawie podanego tekstu przedstawiają sytuację Ani ustalają cele i wartości wskazują skutki zarówno pozytywne, jak i negatywne podjętej decyzji proponują możliwe rozwiązania 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzenie informacji na temat wolontariatu, na podstawie różnych źródeł (literatura, Internet) uczniowie przygotowują na arkuszach papieru drzewo decyzyjne, w postaci którego przedstawiają cele i wartości, skutki negatywne, pozytywne, oraz możliwe rozwiązania 	<ul style="list-style-type: none"> prezentacja odbędzie się w auli szkolnej. Czas trwania 1 godzina uczniowie prezentują broszury, ulotki, z adresami organizacji charytatywnych i wolontariatu. uczniowie wypisują na planszy (drzewo decyzyjne) swoje spostrzeżenia, biorąc pod uwagę skutki pozytywne i negatywne, możliwe rozwiązania i prezentują je na forum szkoły prezentują krótki film na temat pracy wolontariusza w schronisku dla zwierząt przedstawiają analizę danych z przeprowadzonych ankiet
Grupa III	<ul style="list-style-type: none"> przedstawienie niektórych organizacji charytatywnych działających w Polsce i na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzenie informacji na temat organizacji charytatywnych z dowolnych źródeł 	<ul style="list-style-type: none"> prezentacja w auli szkolnej. Czas trwania 1 godzina uczniowie wypisują na planszy znane im organizacje charytatywne prezentują ulotki, broszury organizacji charytatywnych opisują działalność wybranych organizacji prezentują analizę przeprowadzonych ankiet

KARTA PRACY

Grupa I

1. Jakie znasz źródła charytatywności?

.....

.....

.....

2. Dlaczego należy wspierać działalność organizacji charytatywnych?

.....

.....

.....

3. Co należy zrobić, by wzmocnić charytatywność?

.....

.....

.....

4. Wnioski

.....

.....

.....

KARTA PRACY

Grupa II

(tekst wymyślony przez nauczyciela)

Ania ma 15 lat, uczy się w gimnazjum. Ania należy do osób, którym nauka nastęrcza pewnych trudności, lecz mimo to Ania się stara i dużo się uczy, by uzyskać dobre oceny. Rodzice widząc to zawsze ją wspierają, wysyłając na dodatkowe lekcje, gdy coś przysparza jej większych trudności. Ania dzięki ciężkiej pracy uzyskuje dobre oceny. Jest dobrą dziewczynką, koleżeńską, pomocną. Jest lubiana przez kolegów, koleżanki oraz nauczycieli. Ania wraz ze swoją koleżanką chciałyby wstąpić do organizacji charytatywnej, zostając wolontariuszem i pomagając w schronisku dla zwierząt. To szczytny cel, lecz jej mama, bojąc się o nią samą, jej zdrowie, ale także o to, czy Ania da sobie radę w szkole, poświęcając czas wolontariatowi, ma pewne wątpliwości”. Pomóżcie Ani podjąć właściwą decyzję, uzupełniając schemat drzewa decyzyjnego.

CELE I WARTOŚCI

--

SKUTKI NEGATYWNE

--

SKUTKI POZYTYWNE

--

MOŻLIWE ROZWIĄZANIA

--

KARTA PRACY**Grupa III**

1. Wymień znane Ci organizacje charytatywne

.....

.....

.....

ANKIETA nr 1

Droga uczennico, drogi uczniu, ankieta przygotowana dla Ciebie jest całkowicie anonimowa, dlatego bez obawy możesz ją wypełnić. Ankieta pozwoli nam na uzyskanie informacji o znajomości organizacji charytatywnych i pojęć z nimi związanych. Prosimy o rzetelnie odpowiedzi na poniższe pytania.

1. Czy znasz definicję pojęcia „organizacja charytatywna”? Jeśli tak, to napisz:

.....

.....

.....

2. Gdzie spotkałeś się z informacjami na temat organizacji charytatywnych?

- w szkole
- w radio
- w telewizji
- w Internecie
- inne, jakie.....

3. Czy jesteś zadowolony ze sposobu przekazywania owych informacji?

- tak
- nie
- nie wiem
- nie mam zdania

4. Jakie znasz organizacje charytatywne? Wymień

.....

.....

.....

5. Czym zajmują się te organizacje charytatywne? Wymień znane Ci zadania

.....

.....

.....

6. Jakie znasz źródła charytatywności?

.....
.....
.....

7. Dlaczego należy wspierać działalność organizacji charytatywnych?

.....
.....
.....

8. Co według Ciebie należy zrobić, by wzmocnić charytatywność?

.....
.....
.....

9. Czy znane jest Ci pojęcie wolontariatu?

- tak
- nie

10. Jeśli tak, wyjaśnij znaczenie pojęcia „wolontariat”

.....
.....
.....

11. Czy jesteś wolontariuszem?

- tak
- nie
- byłem

12. Czy Twoim zdaniem ludzie powinni wspierać działalność organizacji charytatywnych?

- tak
- nie

.....
.....
.....

Dziękujemy

ANKIETA nr 2

Ankieta jest anonimowa, prosimy o poważne potraktowanie tematu i udzielenie szczerych odpowiedzi.

	Zawsze	Często	Niekiedy	Rzadko	Nigdy
	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt
A. Czy byłeś kiedyś członkiem organizacji charytatywnej?					
B. Czy były Ci kiedyś potrzebne informacje na temat działania i struktury organizacji charytatywnych?					
C. Czy odwiedzasz strony internetowe takich organizacji? Jeśli tak, to jak często?					
D. Czy byłeś kiedyś w siedzibie takiej organizacji, by uzyskać informacje na jej temat?					
E. Jak często brałeś udział w projektach takich organizacji, np. zbiórce pieniędzy?					
F. Czy myślałeś kiedyś, by zostać wolontariuszem?					
G. Czy Twoi znajomi udzielają się jako wolontariusze?					
H. Czy ludzie powinni wspierać działalność organizacji charytatywnych?					

OBLICZANIE PUNKTACJI

	A	B	C	D	E	F	G	H
RAZEM								

Dziękujemy za wypełnienie ankiety

KARTA EWALUACJI

Szczerze oceń wniesiony wkład oraz efekty nad realizacją poszczególnych zagadnień projektu edukacyjnego. Odpowiedz na poniższe pytania.

1. Czy to, że wzięłeś udział w realizacji projektu było Twoją decyzją, czy może ktoś zachęcił Cię do udziału w projekcie?

.....

.....

.....

2. Czy tematyka projektu była zgodna z Twoimi zainteresowaniami?

.....
.....
.....

3. Czy czas przeznaczony na jego opracowanie był odpowiedni?

.....
.....

4. Czy pojawiły się w projekcie zagadnienia, które Cię szczególnie zainteresowały, lub były dla Ciebie trudne?

.....
.....
.....

5. Czy atmosfera w zespole była przyjemna?

.....
.....
.....

6. Czy cele projektu zostały w całości zrealizowane?

.....
.....

7. Czy wprowadził(a)byś jakieś zmiany w realizacji projektu?

.....
.....

Literatura / References

Aronson, E. (2004). *Człowiek istota społeczna*. Warszawa: PWN.

Aronson, E., Wilson, T.D., Akert, R.M. (1997). *Psychologia społeczna. Serce i umysł*. Poznań: Zysk i S-ka.

Bocheński, J.M. (1992). *100 zabobonów*. Kraków: Wydawnictwo Margines.

Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, t. I (A-F). (2003). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.

Dawkins, R. (2003). *Samolubny gen*. Warszawa: Prószyński i S-ka.

Karyłowski, J. (1982). *O dwóch typach altruizmu. Badania nad endo- i egzocentrycznymi źródłami podejmowania bezinteresownych działań na rzecz innych ludzi*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Łobocki, M. (1998). *Altruizm a wychowanie*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.

Wilson, E.O. (1988). *O naturze ludzkiej*. Warszawa: PIW.

Notka biograficzna o autorze: Dr hab. Ilona Żeber-Dzikowska, dydaktyk biologii i ochrony środowiska, pedagog. Zajmuje się współczesnymi problemami nauk pedagogicznych, społecznych, biologicznych i środowiskowych, zrównoważonego rozwoju, lokalnymi działaniami środowiskowo-edukacyjnymi wśród szerokiego spektrum wiekowego dzieci, młodzieży i dorosłych. Jej problematyka badawcza obejmuje następujące obszary: Recepcja pojęć biologicznych i umiejętności praktycznych uczniów różnych typów szkół, Wiedza biologiczna uczniów liceów ogólnokształcących, Nauczanie biologii w gimnazjum i liceum profilowanym oraz Zadania sprawdzające uczniów z biologii po II, III, IV etapie edukacyjnym, Współczesne kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli przedmiotów przyrodniczych na obszarach wiejskich i miejskich. Integracja przedmiotów przyrodniczych w kształceniu ogólnym realizowana w ramach projektu wieloletniego pt. Przygotowanie nauczycieli do zmian programowych wprowadzonych reformą z uwzględnieniem przygotowania nauczycieli do realizacji zagadnień współczesnej biologii i ochrony środowiska w edukacji formalnej i nieformalnej a osiągnięcia uczniów. Znaczenie wiedzy przyrodniczej i biologicznej w kształceniu ogólnym w edukacji formalnej i nieformalnej. Zajęcia terenowe podstawą nauczania w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum z uwzględnieniem ścieżek edukacyjnych prozdrowotnej, ekologicznej i regionalnej. Wykorzystanie różnorodnych ekosystemów w edukacji przyrodniczej na II, III i IV etapie kształcenia. Wykorzystanie efektywności zajęć terenowych jako czynnika integrującego treści przyrodnicze w programach szkolnych. Znaczenie nauczania biologii w kształtowaniu osobowości ucznia. Obszar nauk społecznych jest inspiracją do badań w zakresie dobroczynności w społeczności lokalnej.

Biographical note of the author: Professor Ilona Żeber-Dzikowska is an educator and a pedagogue dealing with the didactics of biology and environment. She focuses on contemporary problems of the pedagogical, social, biological and environmental sciences; sustainable development issues; local environmental and educational activities among children, adolescents and adults. Her research topics include the following areas: the reception of biological concepts and practical skills of students in different types of schools; biology knowledge of high school students; biology teaching in lower secondary schools and upper secondary schools, as well as biology tests for students of the 2nd, 3rd, and 4th stage of education; current state of education and additional professional training for teachers of Natural Science from rural and urban areas. She also deals with the integration of Natural Sciences in general education as part of a long-lasting project called Preparing teachers for curricular changes (such as including topics from biology and environmental protection in formal and informal education) introduced by the educational reform, vs. students' achievements; the importance of knowledge about nature and biology as part of general education; field activities as the basis of education in primary schools, lower secondary schools, and upper secondary schools, including health-related educational paths, environmental and regional paths; the use various ecosystems in the environmental education at the 2nd, 3rd, and 4th stage of education; using of the effectiveness of fieldwork as a factor that integrates natural science contents in curricula; the significance of biology teaching in creating student's personality. The area of the social sciences is an inspiration to the research in the field of charities in the local community.

Ilona Żeber-Dzikowska

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Instytut Biologii, Zakład Zoologii i Dydaktyki Biologii

ul. Świętokrzyska 15, 25-406 Kielce

email: ilona.zeber-dzikowska@ujk.edu.pl